

7 november 2015

Op de Wereldschool in Wezep wordt de wereld gezien als één grote bron voor leren. Een wereld die groeit als een online game. Buurten, winkeliers, en, als leerlingen ouder worden, experts in bedrijven en overheidsinstellingen, zijn een bron voor leren. Een leercoach ondersteunt dit persoonlijke leerproces van leerlingen. Voortgang wordt digitaal bijgehouden op een persoonlijke chipkaart die gekoppeld is aan een database van experts uit de samenleving, bedrijven en instellingen, die graag hun kennis delen en hun deuren openstellen voor jongeren om leerervaringen op te doen.

Een fascinerend contrast biedt de Citizen of the World school in Tallinn, de hoofdstad van Estland. Daar werken leraren met hun leerlingen aan het verwerven van een brede set van leerdoelen. Doelen, gericht op kwalificatie, socialisatie en persoonsvorming en gebaseerd op de Europese onderwijsdoelen ten behoeve van een veilige en inclusieve samenleving en een sterke economie. Op de schoolcampus vinden alle leeractiviteiten plaats in een kleine gemeenschap met een variëteit aan voorzieningen, zoals een supermarkt, bibliotheek, techniekclubs, creatieve ruimtes, sportfaciliteiten, enz. Maatwerk voor leerlingen staat centraal, zelfs in de kantine, waar kinderen maaltijden krijgen die aangepast zijn aan hun lichamelijke ontwikkeling.

Door de bril van een ander

Leraren kijken naar de toekomst in een internationale setting

Tien maanden, drie reizen en veel (digitale) ontmoetingen tussen leraren en schoolleiders van scholen uit Nederland en Estland. Dat is de kern van het internationale uitwisselingsprogramma Education for the Future. Dit programma is ingebed in masterprogramma's voor leraren en schoolleiders in de betrokken landen, in Nederland de Master Pedagogiek (Leren & Innoveren) van de Hogeschool van Amsterdam. Wat levert zo'n internationale kennismaking op? Een korte impressie.

TEKST BERT VAN VELDHUIZEN, BERBER LANGELAAN, JEANTINE GELEIJNSE, MARCO SNOEK

De Wereldschool en de Citizen of the World School zijn geen bestaande scholen, maar mogelijke ontwikkelingsrichtingen van het onderwijs. Het zijn twee van vier

verschillende scenario's die docenten en schoolleiders uit Estland en Nederland hebben ontwikkeld als afsluiting van een internationaal uitwisselingsprogramma.

Internationale uitwisseling

De kern van het internationale uitwisselingsprogramma Education for the Future is dat leraren en schoolleiders uit Nederland en Estland (in andere jaren participeren ook schoolleiders en leraren uit Zwitserland en Liechtenstein) door de bril van een ander naar de eigen onderwijspraktijk kijken. Veel vanzelfsprekendheden in het eigen systeem blijken dan bij nader inzien toch niet zo vanzelfsprekend. Door de ervaringen die de masterstudenten binnen het project opdoen verleggen zij hun horizon, wisselen ze van perspectief en ontwikkelen ze hun persoonlijke visie om op basis daarvan bij te kunnen dragen aan de verbetering en vernieuwing van de scholen en het onderwijs.

Beelden van het onderwijs in Estland

In februari 2015 bezochten Nederlandse leraren Estland. Op basis van het OECD-rapport 'Trends Shaping Education 2013' verkenden leraren en schoolleiders een aantal internationale ontwikkelingen zoals globalisering, vergrijzing, technologische ontwikkeling. Daarna werden de deelnemers uitgedaagd om tijdens schoolbezoeken door middel van foto's vast te leggen hoe leren in de scholen zichtbaar wordt. De foto's waren input voor

Estse kinderen in de les: Tallinna Kuristiku Gimnaasium (foto Bernadette van der Steen)

een uitgebreide discussie over trends in onderwijs. Wat zeggen de afbeeldingen van lesmaterialen, klasinrichtingen en schoolgebouwen over de visie op onderwijs en leren? De dag daarna was ingeruimd voor een individueel bezoek aan de school van een van de Estse collega's. Dit maakte veel indruk op de studenten: 'Als het nodig is gaat de juf in haar vrije tijd op zaterdag met de kinderen naar het museum om ervoor te zorgen dat alle kinderen de kans krijgen om dat te doen. Dat heeft me heel erg geraakt'. (Marloes, leerkracht po). De verschillen tussen de Estse scholen blijken groot; van een zeer traditionele Russische school waar alles strak aangestuurd wordt tot een innovatieve school met robotica in het basiscurriculum en een 'disco break' als pauze. Inclusief dj en lichtshow.

Vragen over het Nederlandse onderwijs

In april kwamen de Esten naar Nederland en presenteerden groepjes aan elkaar hoe bepaalde trends doorwerken in het nationale onderwijsbeleid en in hun scholen en klassen. Ook in Nederland werden tijdens de projectweek verschillende scholen bezocht. De ontvangende scholen waren onder andere het Hyperion Lyceum in Amsterdam Noord, Montessorischool de Amstel en School2Care. Voor de Nederlandse deelnemers aan het programma was het rondleiden van de Estse leraren minstens zo leerzaam als de studiereis. De verwondering van de Esten over aspecten van onderwijs die wij vanzelfsprekend vinden riepen allerlei vragen en discussie op. Waarom vinden wij 12 jaar een zinvolle leeftijd om te differentiëren naar schoolniveau? Waarom worden leerlingen bij ons zo vaak getoetst? De belangrijkste conclusies van de vergelijkingen? Er zijn meer overeenkomsten dan verschillen te benoemen. De verschillen

Brainstormen en uitwerken van scenario's (foto Berber Langelaan)

verschillende innovatiethema's samen: democratisch burgerschap, projectonderwijs, ouderparticipatie, duurzaamheid en herinrichting van de leeromgeving.

Het onderwijs van de toekomst

Begin november sloot een 'scenarioweekend' het uitwisselingsprogramma af. De 20 Estse schoolleiders en 20 Nederlandse leraren selecteerden op basis van de trendanalyses en de ervaringen in de verschillende schoolsystemen twee dominante thema's waarvan de ontwikkelingsrichting nog een hoge mate van onzekerheid kent. Het eerste thema betrof de sturing op het curriculum: ligt er in 2025 een voorgeschreven, vast curriculum of een open, gepersonaliseerd curriculum? Het tweede thema betrof de rol van het schoolgebouw en leraren in het leren van leerlingen: zal het leren in 2025 vooral plaatsvinden in open, flexibele en gevarieerde omgevingen die de samenleving biedt, of blijft het schoolgebouw de ontmoetingsplaats en exclusieve plek om te leren waarbij leraren als leer- en kennisexperts een centrale rol spelen? Deze vragen lagen aan de basis van de toekomstscenario's die samen werden gemaakt (voorafgegaan door soms urenlange brainstorm).

Uiteraard is het ontwikkelen van de scenario's geen doel op zichzelf. In het nagesprek werden twee vragen bediscussieerd: welk scenario is het meest waarschijnlijk en welk scenario is het meest wenselijk? De tweede vraag riep een discussie op over hoeveel structuur het leerproces nodig heeft. Naar aanleiding van de eerste vraag werd in kaart gebracht welke krachten de uitkomst van ontwikkelingen in het onderwijs bepalen: opvallend is dat in eerste instantie vooral ouders, overheid en bedrijfsleven werden genoemd. Uiteindelijk kwamen de deelnemers tot de conclusie dat leerkrachten als beroepsgroep ook een belangrijke factor zijn, als zij collectief de verantwoordelijkheid nemen voor de kwaliteit van het onderwijs en van de beroepsgroep. Dit traject laat zien dat internationale uitwisseling daaraan een belangrijke bijdrage kan leveren. ●

► Bert van Veldhuizen, Berber Langelaan, Jeantine Geleijnse en Marco Snoek zijn opleiders bij de Master Pedagogiek van de Hogeschool van Amsterdam

Waarom vinden wij 12 jaar een zinvolle leeftijd om te differentiëren naar schoolniveau? Waarom worden leerlingen bij ons zo vaak getoetst?

tussen de scholen binnen een land, en het verschil tussen de klassen en leraren in een school zijn groter dan de verschillen tussen de landen. In ieder systeem zijn betrokken leraren te vinden met hart voor de kinderen, bezieling voor het onderwijs en visie op verbetering van hun school.

Innovatie in de eigen school

Na deze week gingen alle deelnemers op hun eigen school aan de slag. Zij gebruikten daarbij hun leerervaringen om vorm te geven aan innovatie en verbetering. Zo werden twee van de Estse deelnemers geïnspireerd door de inrichting van de leeromgeving op het Hyperion Lyceum. Het leidde, in een kleine dorpsgemeenschap, tot een project waarbij uiteindelijk 300 mensen betrokken waren. Leerlingen ontwierpen hun eigen schoolmeubels en werden door ouders geholpen bij de praktische realisatie. Bedrijven uit de omgeving leverden het sloophout en stoffen voor de bekleding. In dit project kwamen